

Реформа науке у Русији

УДК: 001.38 (470)

др Зоран Милошевић

Политичко руководство Русије осмислило је нови економски образац (иновациона економија) коме прилагођава све остале подсистеме. Процесу прилагођавања иновационој економији изложена је и наука. Реформа науке у Русији треба да омогући: раст просечне плате истраживача са 7324 рубље у 2005. години на 30.000 у 2008. години (са већ фиксираним растом сваке године), увећање финансијских давања Руској академији наука из буџета са 23,6 на 46,3 милијарди рубаља, увећање дохотка од предузетничких делатности Академије од 12,9 на 25,7 милијарди рубаља, повећање 20 одсто научних капацитета на ванбуџетско финансирање, са тенденцијом увећања из године у годину, повећање нивоа ефикасности научних истраживања и управљања у научним институцијама.

Кључне речи: наука, реформа, тржиште, Русија, приватизација ...

Тренутно стање руске науке присиљава руске власти да размишљају о реформама у овој области.¹ Статистички показатељи бележе одређено **заостајање руске науке**, али, ипак, стање није трагично.² Академик Руске академије наука (РАН) **Николај Николски** обавестио је јавност да на бази истраживања Института за научне информације у Филаделфији и анализе светске научне продукције у бази НСИ, у периоду од 1997. до 2001. године **Русија према броју научних публикација у свету заузима осмо место**. Прво место припада САД (37%), следе Велика Британија (9,7%), Јапан (9,3%), Немачка (8,4%), Француска (6%), Канада (4,6%), Италија (4%), Русија (3,4%), и Кина (3,18%). Од 2001. до 2005. године Русија није побољшала своје пози-

¹ Као и многи други системи и друштвене области и наука повремено подлеже различитим процесима, односно скретањем у заблуде и деформације. Једна од заблуда савремене науке била је да ће омогућити свеопште благостање и процват. Чињеница је да се научно знање није користило у овом правцу већ за стицање војне и политичке (пре)моћи.

² Русија је једна од малобројних држава у којој постоје фундаменталне науке.

ције. То је урадила, на пример, Италија и Кина, Јужна Кореја, Тајван и Пољска. Остатак света (162 државе) даје тек два одсто научне продукције – остали су на том нивоу.³

Према броју цитираности часописа Русија заузима шеснаесто место у свету. Највише се цитирају часописи из САД (63%) и Европске Уније (37%).

У периоду од 1973. до 1988. године у СССР-у је излазило између 24.000 и 25.000 научних часописа. Овај ниво објављивања сачуван је и до данас. Такође, часописи из СССР-а у 1980. години заузимали су 25. место у свету.⁴ Данас у Русији **100 научника објави 5,4 научна рада**. Поређења ради, у Кини 100 научника објави 5,5 научних радова, Индији 16, Шведској 13 и Великој Британији 58.

За набавку литературе у Русији се издваја 11,3 евра по научнику, Индији – 54, Кини – 120, Пољској – 430, Шведској 578, а у Великој Британији – 727евра.⁵ По другом извору, у Русији се за набавку литературе троши **23 долара, Кини 159, Пољској 438, Индији 510, Шведској 578 и Великој Британији 727 долара.**

Литература, као што је опште познато, опредељује ниво научних истраживања. Наиме, ниво научних истраживања не опредељује се толико условима за рад научних радника, и савременим уређајима које користе, већ тиме колико научници, стручњаци, професори универзитета, докторанти и студенти имају **могућност упознавања** са најновијом западном и руском научном литературом.

У целој Русији расходи за куповину научне литературе (2003. године) из буџетских и небуџетских извора износили су приближно 11 милиона долара. (У 2004. години овај износ је увећан на три милиона, а 2005. године на четири милиона евра). Много или мало? Познато је, на пример, да Пољска и Шведска на ову набавку троше 25 до 26 милиона, Индија 54 милиона, Велика Британија 116, а Кина 120 милиона долара. Такође, интересантан је податак да просечан амерички универзитет за набавку литературе годишње утроши око пет милиона долара.⁶ Ови подаци откривају да у структури расхода науке у Русији прибављање информација није приоритетна област руске државе и науке, већ одржавање голе егзистенције научника.

³ Проблем у руском научном издаваштву је што се књиге и часописи објављују на основу дотација, а на Западу је то независна делатност која доноси профит.

⁴ Николай Крупеник, Наука в России не утратила своих позиций http://nauka.relis.ru/WIN/S_NEWS/novosti.htm

⁵ Татьяна Зимина, Наша наука их глазами, <http://nauka.relis.ru/WIN/SNEWS/novosti.htm>

⁶ Иако руска наука даје добре резултате то није последица доброг финансирања већ других фактора. На пример, Руска академија наука у овој, 2005. години, добиће из буџета 600 милиона долара, што је 3-4 пута мање него што има просечни амерички универзитет. Истовремено, РАН је потписала уговор о сарадњи са немачким друштвом Гељмгольца, које обједињује 22.000 научних радника и има буџет 2,2 милијарде евра годишње. Исти је случај и са Универзитетом Нихон у Јапану с којим РАН сарађује, а који има буџет од 2 милијарде долара годишње.

Следећи проблем у руској науци је број радова које су научници прочитали. Иако праћењем овог индикатора стање науке није свеобухватно, нека сазнања говоре да у Русији највише читају хемичари (прочитају 160.000 научних радова годишње), следе физичари (150.000 радова), а на крају списка су економисти који прочитају за једну годину тек око 2.000 научних радова. Треба поменути и да Русија на светском научном тржишту учествује са свега једним процентом.⁷

Покушај Владе и председника Русије да реформишу руску науку

Влада и председник Русије Владимир Путин схватају значај науке и покушавају да повећају њену ефективност, свесни да, уколико запоставе овај важан сектор остаје само бављење астрологијом, што Американци, иначе, уводе као обавезни систем тамо где овладају конкретном државом.⁸ Уместо да потчињеним (малим) народима дозволе бављење науком, они им узимају кадрове, а њима остављају псеудорелигиозни систем звани астрологија⁹ за задовољавање сазнајних потреба, дакле обично гатање. Ову судбину руководство Русије жели да избегне по сваку цену. Због тога се у Русији одвија жива дебата око правца и циљева реформе науке и образовања.

Иако је претрпела болну транзицију, Русија још увек има снажну науку, а међу водећима је и у неким природним наукама, као што је математика, физика, хемија, а ту су и ванредно добри резултати у области изучавања космоса и наоружања...¹⁰ Такође, из Русије је веома мали „одлив мозгова“, иако услови за рад научника нису нимало лаки, пре свега због ниских плата. Све то омогућава даљи развој науке и образовања, али је, према проценама експерата, тренутно потребна свеобухватна реформа која ће научни сектор ускладити са новим друштвеним обрасцем, односно новим економским поретком (**иновационом економијом**).

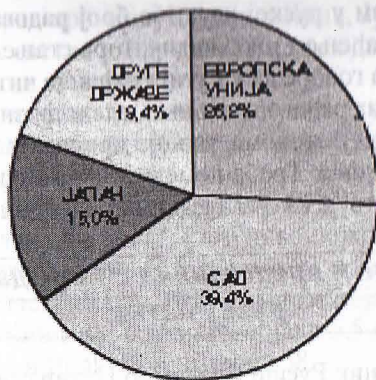
Истовремено, руска Влада повећава улагање у науку, од 20 до 30% годишње, и 2005. године чини 1,2% националног бруто-дохотка (БНД), што је више него што улаже Кина (1,1%) или Индија (0,8%), мада, истичу руски научници, део ових средстава заврши у приватним ценовима због корупције.

⁷ Татьяна Зимина, Коммерцијализација научних резултата мешају сами учене, http://nauka.relis.ru/WIN/S_NEWS/novosti.htm

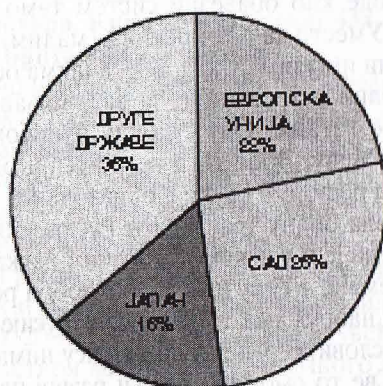
⁸ Chris Smith, supredsjedatelj komisije o sigurnosti i suradnji u Europi: „SAD mora nastaviti agresivan angažman s ruskim predsjednikom“, *Dnevni list*, Sarajevo/Mostar, 14. ожунка 2005, str. 27.

⁹ Види: Зоран Милошевић, *Окултизам – државна религија?*, СПЦО, Брчко, 2002. У Руској Федерацији се тренутно води одлучна борба против ових америчко-глобалистичких подметања астрологије као праве науке.

¹⁰ И. Г. Соколова, Иновацији и модернизација промисленности // Иновацији и постсоветској промисленности / Институт сравнителних исследований трудовых отношений. М., 2000.

Светски расходи на научна истраживања (1999)

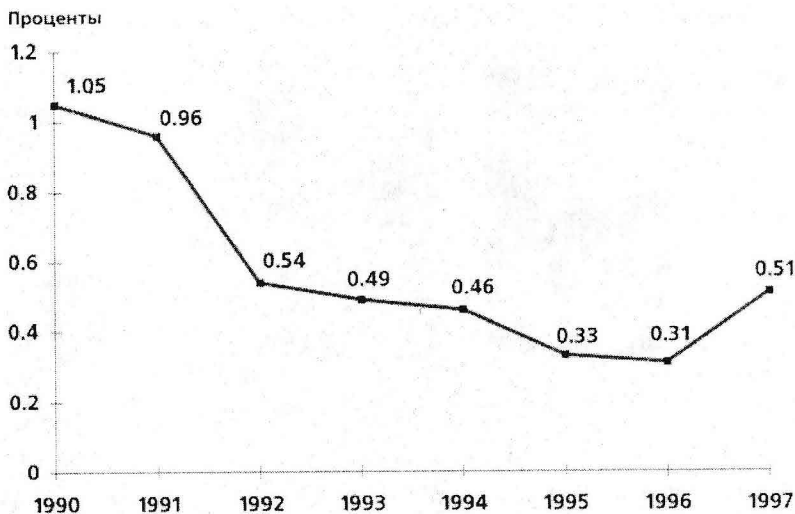

Број научних радника у свету (1999)

Објављивање научних публикација (2000)¹¹

¹¹ <http://nauka.relis.ru/cgi/nauka.pl?01+0401+01401002+HTML>

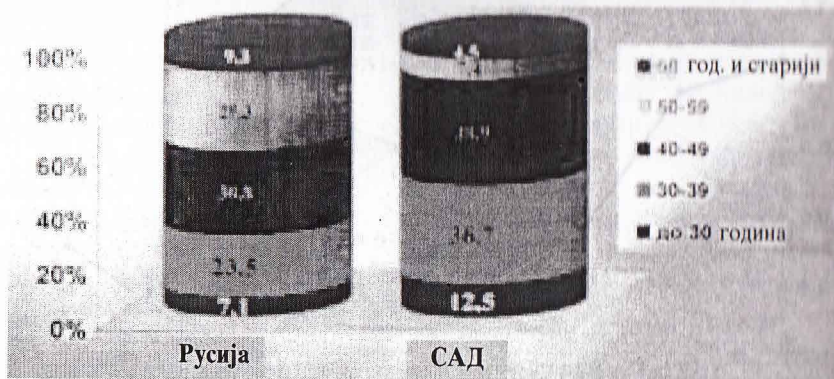
Финансирање руске науке (у % БНД)

Улагања у цивилна научна истраживања и иновације (у %) од укупног националног дохотка, 1996.

Израел	3,50
Шведска	3,05
Јапан	2,90
Кореја	2,92
САД	2,45
Швајцарска	2,44
Француска	2,38
Финска	2,31
Француска	2,27
Велика Британија	2,19
Холандија	1,89
Данска	1,82
Норвешка	1,77
Аустралија	1,44
Белгија	1,63
Канада	1,53
Аустрија	1,50
Сингапур	1,47

Исланд	1,46
Индија	1,30
Ирска	1,24
Чешка	1,23
Италија	1,13
Нови Зеланд	1,07
Шпанија	0,91
Мађарска	0,87
Малезија	0,87
Кина	0,82
Бразил	0,67
Португалија	0,65
Грчка	0,62
Чиле	0,56
Русија	0,54
Турска	0,46
Аргентина	0,30
Индонезија	0,21
Тајланд	0,19

Табела: Старосна доб научних радника у Русији и САД

Средњи узраст:

Научни радници – 46,2 године
Магистри наука – 52,1 година

Доктори наука – 60,3 година
Академици РАН – 68,2 година

Из табеле се види да руска наука има проблем са старосном структуром научног кадра. Док су научници у САД претежно млади, у Русији је супротно. Према другом извору, средња старосна доб 10.000 руских доктора наука је 60 година, а 26.000 кандидата за докторе наука је 50 година.¹²

Потреба за реформом науке изазвана је и заостајањем руске науке у неким областима за америчком, европском, па и кинеском, али и унутрашњих недоречености,¹³ чега су у Русији, такође, свесни.¹⁴ Реформе или тачније покушаји реформе, руске науке и образовања, трају од 1992. године када је Министарство науке, високих школа и техничке политике објавило документ Владе Руске Федерације „**Концепција учешћа државе у управљању научним организацијама**“. Исте године научници Русије, да би каналисали реформу науке у правом смеру, позвали су и стручњаке ОЕЦД-а да се и они упознају са руским научно-техничким потенцијалом и изложе своје виђење реформе. Експерти ОЕЦД-а су предложили решења која су већ сами руски научници предложили. Сагласили су се око основних поставки и циљева реформе, што је уграђено у нову концепцију реформе.¹⁵

¹² Сергей Лесков, Законы о науке все еще не действуют, *Известия*, <http://www.courier.com.ru/cour0502/4800.htm>

¹³ Упор. С. Партьцкий, Рынок и системные преобразования в Польше, *Социология*, №⁴, Минск, 2001, стр. 57–61.

¹⁴ Види: Зоран Милошевић, *Црква, наука и политика*, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 2005.

¹⁵ Андрей Фототов: Государство не знает, что делать с наукой, http://www.opes.ru/point_doc.asp?tmpl=point_doc_print&d_no=52908.

Закључак обе стручне групе био је да, с обзиром на економске потенцијале које има Русија, научно-технички комплексе по својој структури и свом квалитету не одговара интересима и потребама корисника. Једноставно говорећи, Русија не може да ефективно искористи постојећи научни потенцијал.

У оквиру реформе руске науке предузете се и друге мере како би се наука усагласила са новим националним програмом Русије и иновационом економијом. Тако, на пример, **настоји се да се створи клима, амбијент где ће рад на иновацијама у науци бити део опште културе становништва.**¹⁶ Другим речима, рад на научним пројектима не треба да буде само део формалних дужности научника. Тако су научници добили и посебан третман, а одређен је и дан руске науке – 8. фебруар. Тог дана 1724. године Петар I је основао Руску академију наука.

Иновациона економија и реформа науке

Развој науке у Русији одвијао се на основу досадашњег „**Закона о науци и државној научно-техничкој политици**“, који је у августу 2004. године измењен и сада носи назив „**Концепција учешћа Руске Федерације у управљању државним организацијама које раде у области науке**“. Истовремено, усвојена је и **Стратегија Руске Федерације у области развоја науке и иновација до 2010. године**.

Поменути документи предвиђају да се **технолошко језгро** састоји од 100 до 200 научних организација, а да остале, око 400 до 500, буду инфраструктурне организације. Све то треба да чини **државни научни сектор**. Наравно, овде је кључна улога Руске академије науке, која је и представљала досадашње језгро руске науке. Према Концепцији и Стратегији ова институција мора да претрпи значајне промене. Она је, наиме, прерасла у масовну и нефункционалну институцију која има **422 организационе јединице** (заједно са хуманитарним институцијама и институцијама историјског профила), које морају да буду другачије организоване од техничко-технолошких.¹⁷

Ова два документа следе курс који је одредио председник Русије Владимир Путин, а то је **стварање иновационе економије**.¹⁸ Исту политику промовише и „Савет за науку председника Руске Федерације“

¹⁶ Види: Пресс-служба Совета Федерации, Интеллектуальные ресурсы России неисчерпаемы, <http://www.courier.com.ru/cour0502/3300htm>

¹⁷ САД има 16 000 научних организација, од тога 700 федералних лабораторија, 14 000 индустријских и око 2 000 универзитета. Види: Владимир Иванов: Если государство не хочет кормить свою науку – бюджет кормить чужую, http://opec.ru/point_doc.asp?tmpl=point_doc_print&d_no=52267, стр. 4.

¹⁸ Русија је имала две могућности у развоју науке, односно економије. Прва могућност је она коју Русија следи, тј. развој **иновационе економије и науке**. Према овом моделу развијала се Енглеска, Немачка, САД, а неколико деценија и СССР. Друга могућност је развој **имитационе економије и науке**. Овим је путем ишао проселератни Јапан, а то се и данас предлаже. Види: академике Руске академије природних наука А. Ракитов, Наука XXI века: глобалне трансформације и русијска перспектива, <http://nauka.relis.ru/cgi/nauka.pl?o1+9809+01809002+HTML>. Аутор сматра да је иновациона стратегија науке погоднија него имитациона, пре свега јер руска наука има научно-технолошки потенцијал који је способан да се хвата у коштац са новим идејама.

који је јавно изнео став да „основни циљ научно-технолошке политике јесте превођење економије на иновациони пут“.¹⁹

Табела: бројност научника по државама

Држава	Број истраживача на 10.000 становника	Број истраж. у хиљадама људи	Број становника у милионима
Јапан	52,8	660,0	125,0
САД	52,4	1385,0	264,0
Израел	38,0	20,1	5,3
Норвешка	35,3	15,2	4,31
Исланд	32,0	0,85	0,26
Финска	31,0	16,1	5,2
Русија	30,6	451,2	147,5
Аустралија	29,4	53,0	18,0
Швајцарска	27,0	19,9	7,1
Данска	26,4	14,0	5,3

Дакле, кључне поставке реформе науке, према „Концепцији“ и „Стратегији“ у Русији треба да омогуће:

- раст просечне плате истраживача са 7324 рубље у 2005. години на 30.000 у 2008. години (са већ фиксираним растом сваке године);²⁰
- увећање финансијских давања Руској академији наука из буџета са 23,6 на 46,3 милијарди рубаља. Увећање дохотка од предузетничких делатности Академије од 12,9 на 25,7 милијарди рубаља,
- превођење 20 одсто научних капацитета на ванбуџетско финансирање, са тенденцијом увећања из године у годину,
- реформу Руске академије наука, што ће обавити сама Академија,
- питање ауторских права и интелектуалне својине, као и начин преласка научних институција у иновационе центре,²¹

¹⁹ Михаил Кирпичников: Российская фундаментальная наука является не только национальным приоритетом, но и общемировой ценностью, http://www.opes.ru/point_doc...no=56445.

²⁰ Комисија за реформу науке дошла је до података да је плата значајан мотивациони фактор, али и фактор који спречава одлив мозга. Према садашњем стању Русија на једног научника троши 3000 долара, а САД 200.000. Истовремено, ЕУ троши између 150.000 и 170.000 долара. Максимум који се зарађује на западним Универзитетима је 5.000 долара месечно, а у мноштву градских универзитета то је 2.000 до 3.000 долара.

- смањење броја научних института, и
- повећање нивоа ефикасности научних истраживања и управљања у научним институцијама.

Кључни проблем реформе науке и образовања је управо ова последња ставка. Наиме, реформа науке треба да доведе и до **реформе научне власти у Руској академији наука и научним институцима и организацијама**, где се јавља и највећи отпор (основно питање сваке револуције – то је питање власти). У ствари, реформа из 1992. године није успела да уклони постојећа руководства у научним организацијама. Уместо смене руководства РАН-а оставку је поднео министар и његова екипа реформатора, што је довело до замрзавања реформе.²²

Зашто је научна власт постала кочница реформе и развоја? Многи руски истраживачи у области науке (социологија науке) **указују на корупцију руководства научних организација, па и неких у РАН-у**. Као показатељи корупције наводе се следећи подаци:

- број академика се увећава, а допринос светској науци се смањује (на пример, улога руских научника у светском научном корпусу публикација смањио се са 3,4% на 2,4%);

- у научним круговима јавна је тајна да се грантови додељени РАН-у на путу до истраживача смањују, у најбољем случају за половину. Другим речима, управљачке структуре РАН-а присвоје најмање половину новца намењену пројектима и истраживачима,²³

- научници су **пасивни**, што је последица добијања средстава из буџета. Истовремено, држава није вршила контролу утрошка ових средстава;

- у објектима научних организација, па тако и РАН-у, могу се наћи продавнице аутомобила, коцкарнице и сл., а да нема трага о томе где је отишао новац од издавања просторија и објеката;

- у последњих 10 година РАН²⁴ није имала ни једну једину иницијативу, иако је у СССР-у радила веома успешно;

²¹ Сергей Лесков, Приватизация не ударит по академическим институтам, <http://inauka.ru/science/article54896.html?ynd>

²² Види: Винко Ђурић, *На половини пута*, Владимир Путин и васкрс Русије, II део, Београд, 2004, стр. 182 – 184. Г. Н. Соколова, Научно-техническая политика в региональном контексте: возможности управления инновационными процессами, *Социология*, № 4, Минск, 2001, стр. 40–46.

²³ Сергей Богомолов, Не съпь нам, Герман, соль на рану, *Политический журнал*, № 25 (76) 18 июля 2005. <http://politjournal.ru/preview.php?action=Articles&dirid=166&tek=3870&issue=112>

²⁴ Реформа Руске академије наука има две варијанте. Према првој, РАН остаје државна институција њено руководство (председника и управу) одређује, такође, држава, смањује се број института, формирају се флексибилни механизми финансирања и чврсти механизми контроле утрошка средстава, итд. Друга варијанта предвиђа радикалније мере. У овом случају РАН се дели на друштвени (некомерцијални) део – „Клуб“ академика од природног дела, што доводи и до формирања нових структура и правила игре.

– према статистици, један од десет доктораната, односно један од 12 наставља да се бави науком и после заштите доктората. Осталих девет, односно 11, задовољава се тиме да ужива плодове доктората, тако што цео живот раде у Академији наука или њеним институтима и само понешто објаве. Наведени кадрови најчешће испослују да буду постављени на руководећа места у научним институцијама и установама, чиме стичу позиције на којима онемогућавају заинтересоване за науку да дођу до изражаја. Суштина је да ови кадрови представљају, метафорички речено, трутове, а не ваљан ослонац за реформу науке и озбиљан научни рад.²⁵

Јасно је, дакле, да неки руководиоци научних института и организација из самог свог положаја црпу економску корист, што значи да су против предложених реформи које им узимају привилегије, односно приморавају на рад.

Предложене реформе у управљању научним институцијама и лабораторијама крећу се у оквиру светског искуства, тачније између европског и англосаксонског обрасца. Европски образац организовања научног рада је пирамидални, при чему настоје да пирамида буде демократски устројена (у Русији је до сада, такође, постојала пирамидална организација, али аутократска). Англосаксонски образац организовања науке практикује низ независних структура. На пример, у САД, где је овај принцип примењен у организацији науке, препознатљив је, јер изазива стабилност система иако су му елементи нестабилни. Свака поједина лабораторија, на пример, новац за рад добија на основу конкурса и постоји толико дуго колико је способна да на конкурс добије грант за пројекат.²⁶ Овај систем је у предности у односу на пирамидални, али се коси са научном традицијом у Русији, где је наука увек била државна и где је пирамидално устројство било доминантно. Због тога се не предлаже брза промена и прелазак на англосаксонски образац организовања науке, већ да се оба обрасца (европски и англоаксонски) комбинују, али са тенденцијом да други образац, временом, добије већу подршку.

Руски богаташи и наука

Према једном мишљењу **разлика између западне и руске науке** није у могућностима, већ у **начину финансирања**. Док западну науку, углавном, финансира приватни бизнис,²⁷ у Русији то чини држава. Ру-

²⁵ Юрий Назиеев: Это единственный путь сохранения независимой России, http://www.opes.ru/point_doc.asp?tmpl=point_doc-print&d_no54137

²⁶ Алексей Семьянов, Какая реформа нужна российской науке, *Независимая газета*, 24. 09. 2003.

²⁷ Енглеска, на пример, улази међу прве три државе по улагању у науку. У периоду 1995–1996. године у националну науку уложила је 2,24 милијарде фунти стерлинга,

еки богаташи (милионери) настали у смутно време, време транзиције, сматрају да им наука није неопходна, па тако избегавају да улажу новац у овај сектор.

Улога државе састоји се у томе да створи услове који ће довести до тога да улагање у науку буде корисно.²⁸ Она мора да створи услове у којима ће присвајање „црног“ новца бити немогуће. Овај новац потиче од криминалаца и омогућује стварање привилегованих услова (корупцијом државних службеника и политичара) за одређене пословне људе. Ако држава створи услове да новац буде последица рада, то ће приватнике и богаташе натерати да улажу у науку.²⁹

Руски приватници, дакле, још нису дорасли улагању у науку. Тога су у Русији сви свесни, а посебно председник Владимир Путин и његово окружење.³⁰ У том смислу реформа науке и треба да укаже на **нову мисију руске науке**: оверити прелазак са административно-патерналистичког обрасца на нову друштвено-економску парадигму (иновациона економија) **која се може описати као либерално-иновациона, али која уважава руску традицију и вредности.**³¹

Време за извођење реформи је сада веома повољно, пошто је висока цена нафте довела до стабилног буџета, што је одшкринило врата за реформу науке. Уз реформу је могуће формирање и новог научног система, који ће бити способан да се самообнавља и бити потребан руском друштву, привреди и држави.³²

Према **Николају Плати** једно од решења је **да се око РАН (научни центар) створе иновациони појасеви**, где би радили менаџери за природне и друштвене науке. Истовремено, држава је дужна да даје оријентире (приоритете) научним истраживањима,³³ што није страном на званичном програму реформи.

а у приватни бизнис само у 1994. години око 9 милијарди фунти стерлинга. Од тога је 1,6 милијарди уложено од иностраних компанија, уверених да енглеска наука може побољшати њихову конкурентност на тржишту, као и продукцију. Види: А. Ракитов, Наука XXI века: глобалне трансформације и руска перспектива, <http://nauka.relis.ru/cgi/nauka.pl?o1+9809+01809002+HTML>

²⁸ Анатолий Коротеев: Роль государства не в том, чтобы ученым давать деньги, а в том, чтобы создать условия когда в науку выгодно вкладываться, http://www.epsc.ru/point_doc.asp?tmpl=point_doc_print&d_no=27199

²⁹ П. С. Лемещенко, Институциональная экономическая теория: история значима, *Социология*, № 1, Минск, 2003, стр. 33–41.

³⁰ До пре неколико година у Русији се постајало богатим уколико се одређена количина новца из тачке А пренесе у пункт Б (или из Б у В), а не радом.

³¹ Борис Салтыков: „Проектирование“ будущего российской фундаментальной науки, http://www.epsc.ru/point_doc.asp?tmpl=point_doc_print&d_no=53827

³² У савременим, тј. глобализованим тржишним економским односима саздан је и образац науке. Он је (практично увек) интегрисан са образовањем. Та је наука чврсто усмерена на потребе друштва, при чему истом том друштву показује због чега му је потребна. Пи-ари америчке науке убеђују становништво: „Ми ћемо вас енаблети, лечити, заштитити итд.“. И добијају 100 милијарди долара из федералног буџета. Лозинка руског „академског удружења“ сасвим је другачија: „Руке даље од РАН“ и на основу тога добијају 40 одсто буџета! А шта дају за узврат?

³³ Исто.

Према неким мишљењима, да би се реформа успешно одвијала њен програм треба **допунити јасним научним приоритетима**, односно морају постојати одређени приоритети због рационализације утрошка државних средстава. Тако се као руски научни приоритети спомињу истраживања у области нано-технологије, био-технологије, био-хемије, генетике и технологије за пренос енергије.

Државна подршка и одређивање приоритета довешће до уједињавања науке и образовних установа, као и прелазак научних установа на самофинансирање, што ће, опет, довести до уклањања главне мане руске науке – одсуства адекватног менаџмента у науци.

Приритети у друштвеним (социјалним) наукама

Друштвене (социјалне) науке имају своје приоритете који су, осим рационализације средствима, одређене руским специфичностима, као што је демографски проблем (бела куга), велики број болести зависности и порока, што онеспособљава много младих, радно способних људи. Поред тога, приоритет се даје и социјалним наукама које прате: развој човека (људске личности); укореењивање и развој породице; раст духовног и социјалног благостања, безбедност друштва и борбу против тероризма, итд.

Осим тога, социјалне науке морају да се баве и сталним преиспитивањем наслеђа (његовим инвентарисањем).

Критичке примедбе

У вези с реформом руске науке чују се и критички тонови. Тако, **Николај Плате**, потпредседник Руске академије наука (РАН), коментаришући предложене реформе каже: „Нико не спори потребу реформе. Ту се, међутим, јавља филозофско-економско питање – како? Пошто данашњу структуру власти чине менаџери, економисти и правници, то **они науку и научну информацију посматрају као робу**.³⁴ **То је њихова главна филозофска грешка.**

Наука сама по себи не може бити тржишна. Вредност новог никак се не може посматрати кроз цену робе. Цена новог је апсолутна. Реформатори системски греше када говоре да је наука дужна сама себе издржавати и пласирати своје производе. Стицање новог знања – то није толико стварање конкретних технологија или роба, већ и операционализација извесног људског стремљења ка сазнању које и само по себи иде у корист човечанству. Нормална држава је дужна да подржава науку, не само због практичне користи од тога“.³⁵ Такође, и

³⁴ А. Мартинелли, Рынки, правительства и глобальное управление, *Социология*, № 1, Минск, 2003, стр. 12 – 24.

³⁵ Татьяна Батенева, Николай Плате: „Ученый не должен торговать на рынке“, <http://www.inauka.ru/science/article54144.html>

сама комерцијализација је нужна, али према мишљењу Плате а тим послон нису дужни да се баве научници, већ други људи и структуре. Уношење научне информације у производњу – то је самостална и исплатива професија.

Овим поводом огласила се и Скуштина руских академика која је упутила писмо руском Председнику В. Путину да **заустави (замрзне) реформу науке** коју је предложило надлежно Министарство како би повећало конкурентску способност руске науке. Замрзавање реформе тражи се на годину дана како би Руска академија наука припремила своју варијанту реформе руске науке. Такође, руски академици су против приватизације научног сектора, сматрајући да би то уништило науку Русије.³⁶

Закључак

Руска наука сачувала је своје потенцијеле и развојне могућности. Када се руски резултати у науци пореде по броју научника и њиховим резултатима у раду, Русија заузима прво место у свету. Међутим, према ефективности и примени иновационе политике заузима тек 69. место. Међутим, остао је међу руским научницима, а посебно научном управљачком сектору, совјетски (застарео) начин размишљања, који не кореспондира са „иновационом економијом“, националним програмом Русије. Реформа која се предлаже „удара“ управо по створеном менталитету овог дела у руској науци. Повољне цене на тржишту нафте и гаса, као и неки други потези Владе и председника Русије, омогућили су да Русија као држава стабилизује своју економију, осмисли политички и економски (национални) програм и почне његово спровођење. У том смислу, држава повећава улагања у науку, очекујући од ње да повећа своју конкурентску способност.

Следеће питање које је актуелно за руску науку јесте неповољна старосна структура научног кадра. У поређењу са САД запажа се да је руски научни потенцијал знатно старији од америчког. У том смислу отвара се питање мотивације младих за бављење науком као престижном облашћу. Ово питање реформа покушава да реши пројектованим повећањем зарада у научном сектору.

Као ограничавајући фактор јављају се одређене социјалне чињенице, а пре свега, ментални склоп новопечених руских богаташа који не виде потребу да улажу у науку. Састанци ових богаташа и председника Руске Федерације су учестали и њихово укључивање у ове процесе питање је и њиховог (само)опстанка.

Држави, дакле, као кључном субјекту у овом процесу, односно председнику Русије, његовом Савету за науку, Министарству науке и

---

³⁶ Татьяна Зимина, Академики выражают недоверие министру науки, http://nauka.relis.ru/WIN/S_NEWS/novosti.htm

његовим стручним службама остаје да нађу компромис. Да ће се он наћи не треба сумњати, посебно због агилности и ритма који диктира сам председник Руске Федерације В. Путин, али и због релативно малог броја неусаглашених питања у реформи науке.

Литература:

1. Бабосов, Е. М.: *Истина и богословие* (Критика богословских интерпретаций научно-технического прогресса), „Беларусь“, Минск, 1988.
2. Батенева, Татьяна: Николай Платэ: „Ученый не должен торговать на рынке“, <http://www.inauka.ru/science/article54144.html>
3. Богомолов, Сергей: Не сыпь нам, Герман, соль на рану, *Политический журнал*, № 25 (76) 18 июля 2005. =166&tek= 3870&issue=112
4. Ваганов, А.: *Наука в академическом отпуске* // В России что-ти происходит. Москва, 2000.
5. Ђурић, Винко: *На половини путаа*, Владимир Путин и васкрс Русије, II део, Београд, 2004.
6. Зимица, Татьяна: Наша наука их глазами, <http://nauka.relis.ru/WIN/SNEWS/novosti.htm>
7. Зимица, Татьяна: Коммерциализации научных результатов мешают сами ученые, http://nauka.relis.ru/WIN/S_NEWS/novosti.htm
8. Зимица, Татьяна: Академики выражают недоверие министру науки, http://nauka.relis.ru/WIN/S_NEWS/novosti.htm
9. Иванов, Владимир: Если государство не хочет кормить свою науку – будет кормить чужую, http://opec.ru/point_doc.asp?tmpl=point_doc_print&d_no=52267
10. Крупеник, Николай: Наука в России не утратила своих позиций http://nauka.relis.ru/WIN/S_NEWS/novosti.htm
11. Кирпичников, Михаил: Российская фундаментальная наука является не только национальным приоритетом, но и общемировой ценностью, http://www.opec.ru/point_doc...no=56445.
12. Коротеев, Анатолий: Роль государства не в том, чтобы ученым давать деньги, а в том, чтобы создать условия когда в науку выгодно вкладываться, http://www.opec.ru/point_doc.asp?tmpl=point_doc_print&d_no=27199
13. Лесков, Л.: О реформе научной деятельности в России // НГ – *Наука*, 21. марта, № 3, 2001.
14. Лесков, Сергей: Законы о науке все еще не действуют, *Известия*, <http://www.courier.com.ru/cour0502/4800.htm>
15. Лесков, Сергей: Приватизация не ударит по академическим институтам, <http://inauka.ru/science/article54896html?ynd>
16. Лемешенко, П. С.: Институциональная экономическая теория: история значима, *Социология*, № 1, Минск, 2003.
17. Мартинелли, А.: Рынки, правительства и глобальное управление, *Социология*, № 1, Минск, 2003.
18. Мирская, Е.: Российская академическая наука в зеркале социологии // НГ – *Наука*, 24. мая, № 5, 2000.
19. Милошевић, Зоран: *Окултизам – државна религија?*, СПЦО, Брчко, 2002.
20. Милошевић, Зоран: *Црква, наука и политика*, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево, 2005.
21. Назисев, Юрий: Это единственный путь сохранения независимой России, http://www.opec.ru/point_doc.asp?tmpl=point_doc-print&d_no54137

22. Осипов, Г.: Академия наук под ударом // *Независимая газета*, 23 февраля 2000.
23. Петров, И.: Академическая реформа неизбежна // *НГ – Наука*, 18 октября, № 9, 2000.
24. Парыцкий, С.: Рынок и системные преобразования в Польше, *Социология*, № 4, Минск, 2001.
25. Пресс-служба Совета Федерации, Интеллектуальные ресурсы России неисчерпаемы, <http://www.courier.com.ru/cour0502/3300htm>
26. Ракитов, А.: Наука XXI века: глобальные трансформации и российская перспектива, <http://nauka.relis.ru/cgi/nauka.pl?o1+9809+01809002+HTML>
27. Салтыков, Борис: „Проектирование“ будущего российской фундаментальной науки, http://www.opec.ru/point_doc.asp?tmpl=point_doc_print&d_no=53827
28. Солженицын, А. И.: Наука в пиратском государстве. Слово при получении большой Ломоносовской медали Российской Академии наук // *Независимая газета*. 3. июня 1999.
29. Смитх, Цхрис: супредседателј комисије о сигурности и сурадњи у Европи: „САД мора наставити агресиван ангажман с руским председником“, *Дневни лист, Сарајево/Мостар*, 14. ожујка 2005.
30. Соколова, Г. Н.: Научно-техническая политика в региональном контексте: возможности управления инновационными процессами, *Социология*, № 4, Минск, 2001.
31. Соколова, Н. Г.: Инновации и модернизация промышленности // *Иновации в постсоветской промышленности* / Институт сравнительных исследований трудовых отношений. Москва, 2000.
32. Семьянов, Алексей: Какая реформа нужна российской науке, *Независимая газета*, 24. 09. 2003.
33. Титов, В. Н.: Институциональный и идеологический аспекты функционирования науки // *Социол.исслед.* № 8, 1999.
34. Фонов, Андрей: Государство не знает, что делать с наукой, http://www.opec.ru/point_doc.asp?tmpl=point_doc_print&d_no=52908.